

פרק שלישי – מאביב לקציר

מערך שיעור מס' 7 : **אביב הגיע – פסח בא!**

משך הפעילות : שעה

ציוד : דוגמאות של שיבולי וקני דגנים חיטה

סכמה של צמח החיטה עם פירוט השמות של חלקי צמח החיטה.

מטרות

1. הכרת חלקי צמח החיטה ותפקידיהם.
2. הבנת הקשר בין עונות השנה להתפתחות צמח החיטה.

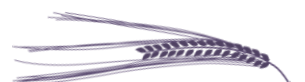
ביאור מושגים

שיבולת חיטה - אסופת זרעים/גרעינים במבנה סדור לאורכו של גבעול קשי, מקורם בתפרחת המסודרת לאורך הציר המרכזי. בחלקו העליון של הגבעול, הזרעים ומתחתם עלים.

קנה החיטה - גבעול הוא קנה חלול המורכב פרקים-פרקים. המפרקים תפוחים ואטומים. העלה מורכב מבסיס צינורי העוטף את הגבעול ונקרא נדן, ומחלק פרוש וסרגלי הנקרא טרף. במעבר בין הנדן לטרף יש תוספת קרומית הנקראת לשונית. בבסיס הטרף יש שתי אוזניות שעירות קצרות, תכונה אופיינית לחיטה.

מידע כללי

החיטה היא צמח חד-פסיגי, חד-שנתי, דגני זקוף וגבוה מתת-משפחת הסיסניים. הוא מסתעף מבסיסו בלבד, גובהו בין 60 ל-150 ס"מ. חיטת הלחם פורחת בארץ מחודש מרס עד ראשית חודש אפריל, והשיבולים מבשילות את גרגריהן בחודשים מאי-יוני. חודש "קציר-חיטים" נזכר בלוח גזר מתקופת המקרא. חג השבועות נקבע שבעה שבועות מ"החל חרמש בקמה". במקומות אחרים בעולם פורחת החיטה במועדים שונים, ואומרים כי בכל אחד מחודשי השנה מבשילה החיטה באיזשהו מקום בעולם. התפרחת היא שיבולת המורכבת משיבוליות, היושבות אחת-אחת לסירוגין על ציר-השיבולת והן הדוקות אליו. הפרחים קטנים וירוקים, ובהם שלושה אבקנים ועלי אחד המתפצל לשתי צלקות נוצתיות. הפרח בנוי להאבקה באמצעות הרוח, אך למעשה ההאבקה עצמית בעיקרה. הפרי הוא זרע חד-פסיגי (גרגר). הסימן העיקרי המבדיל את החיטה התרבותית מחיטת הבר הוא התנהגות השיבולת אחרי הבשלת הזרעים: בצמח הבר מתפרקת השיבולת לשיבוליות, שכל אחת מהן נושרת בנפרד. זה מאפשר לחיטת הבר להפיץ את זרעיה ולהצמיח דור חדש. בצמח התרבותי אין השיבולת מתפרקת אחרי ההבשלה, מה שמאפשר לאיכר לאסוף את היבול.

מערך השיעור

חלק א': שיחת פתיחה (5 דקות)

נפתח ונאמר: החיטה הינה צמח המכיל את חלקי הצמח ה"רגילים", אך יש לה מבנה קצת שונה המאפיין את צמח החיטה. אנו נעבור ונכיר את חלקי הצמח של החיטה.

חלק ב': גוף השיעור (20 דקות)

המורה יחזיק בידו צמח חיטה שלם וידגים לתלמידי הכיתה את חלקי הצמח העיקריים, והם: שורש, גבעול/קנה, עלים, שיבולת.

התלמידים יקבלו דף, שעליו תרשים של צמח החיטה עם שמות החלקים.

התלמיד ירשום את שם החלק במקום המתאים בתרשים.

לאחר מכן תהיה בדיקה משותפת עם צמח בהדגמה על צמח החיטה.

בהמשך נכיר את החלקים הקטנים יותר עם התמקדות בקנה ושיבולת.

שוב נחזור על התהליך עם תרשים, שמות חלקי הצמח ובדיקה עם צמח לדוגמה.

חלק ג': שימוש מעשי בשטח (15 דקות)

נצא עם התלמידים לשדה החיטה.

התלמידים יתבוננו בשדה, יבחינו בצפיפות הצמחים, בשיבולת המלאה וכדומה.

כל שלישית תלמידים תקבל שיבולת, תצביע על חלקי השיבולת ותחל בפירוקה תוך ציון שמות החלקים.

סיכום השיעור (5 דקות)

ביבליוגרפיה

אתר "צמח השדה"

<http://www.wildflowers.co.il/hebrew/plant.asp?ID=328>

